

Бојан Ј. Ђорлука^[1]

Универзитет у Источном Сарајеву,
Филозофски факултет,
Катедра за социологију
Пале (Република Српска - Босна и Херцеговина)

УДК 329:351.85(497.6)"20"
316.752:329(497.6)"20"
Прегледни рад
Примљен: 22.11.2022.
Прихваћен: 05.12.2022.
doi: 10.5937/napredak3-41325

Културна политика и културне потребе у програмима политичких партија Босне и Херцеговине (Република Српска и Федерација Босне и Херцеговине)

Сажетак: Свако друштво је заинтересовано за упознавање и прихватање правила понашања и свих других елемената културе преко којих се појединац интегрише у друштво и идентификује с њим. Култура је кохезивни елемент друштва који повезује појединце, друштвене групе и све друге друштвене сегменте у јединствену цјелину. У првом дијелу рада одређује се појам културе преко појмова културна политика и културне потребе. У другом дијелу рада дају се резултати анализе садржаја програма и статута девет партија Републике Српске (РС) и Федерације Босне и Херцеговине (ФБиХ) које су добиле највише гласова на општим изборима 2022. године са становишта културне политике и културних потреба. Истраживање односа политичких партија и културне политике показало је да је ова тема маргинализована у програмима и статутима свих политичких партија у Босни и Херцеговини (БиХ).

Кључне речи: култура, културна политика, културне потребе, политичке партије, Босна и Херцеговина

Појмовно одређење културне политике и културних потреба

За рационалистичке теорије културе у које се убрајају двије основне групе теорија – еволуционистичка и функционалистичка, друштвена потреба је покретачки фактор културе (Petrović, 2002, str. 12). Бронислав Малиновски (Bronislaw Malinowski), један од типичних представника функционалистичке теорије, сматрао је да култура представља посебан људски облик подми-

ривања биолошких потреба. Зато, према њему, „свака теорија културе мора да почне од органских потреба човјека“ (Malinowski, 1970, str. 56).

Само дефинисање појма културне политике веома је сложено и повезано с бројним тешкоћама и дилемама, прије свега због критерија културног развоја. „Под културном политиком се подразумијева сума свјесних и промишљених поступака, акција или одсуства акција у заједници чији је циљ да се задовоље извјесне културне потребе преко оптималног коришћења

[1] bojancorluca@yahoo.com

свих физичких и људских потенцијала којима у одређеном тренутку располаже дата заједница“ (Prnjat, 2006, str. 58).

Критерији културног развоја друштва треба да буду дефинисани, а култура треба да буде посвећена усавршавању личности, као и да служи економском и друштвеном развоју.

Када говоримо о културним потребама ту, прије свега, подразумејемо успостављање активног односа између неке људске диспозиције и неког предмета духовне, односно културне производње, који има специфичан начин постојања (Nemanjić, 1974, str. 70). Према мишљењу Немањића, тек када се овај однос успостави, културна потреба прераста у одређен интерес, она тражи своје задовољење и постаје аутономна снага. Такође, постоје и латентне културне потребе, којих човјек није свјестан. Уколико је недовољно развијена, латентна културна потреба представља потенцијал за активирање када се за њено задовољавање стекну одређени услови (Nemanjić, 1974, str. 72).

Анализа програма и статута политичких партија Босне и Херцеговине (Република Српска и Федерација Босне и Херцеговине) са нагласком на културну политику и културне потребе

У току 1990. године, 31 амандманом на Устав СР БиХ^[2] проведена је широка уставна рефор-

ма, која ће у великој мјери утицати на будуће догађаје. Њима је БиХ дефинисана као „демократска и суверена држава равноправних грађана, народа БиХ – Муслимана, Срба, Хрвата и припадника других народа и народности који у њој живе“. Уведен је први пут и основни принцип подјеле власти на законодавну, извршну и судску. Усвајањем уставних амандмана и доношењем новог изборног законодавства омогућено је одржавање првих вишестраначких избора у БиХ, на којима су грађани могли бирати своје представнике између више политичких партија. Осим тога, треба напоменути да је са наведеним уставним промјенама на извјестан начин дошло до јачања државности БиХ у оквиру федералне Југославије.

Устав БиХ донесен у Дејтону признаје континуитет државе БиХ, и у члану И/1. прописује: „Република БиХ, чије је званично име од сада БиХ, наставља своје правно постојање по међународном праву као држава, са унутрашњом структуром модифицираном овим уставом, и са постојећим међународно признатим границама. Она остаје држава чланица Уједињених народа и може као БиХ задржати чланство или затражити пријем у организацијама унутар система Уједињених народа, као и у другим међународним организацијама.“

Политичке партије у БиХ имају доминантну улогу у уставним промјенама, а остали дијелови друштва не учествују у овим процесима. „Уставотворна власт је редукована и институцио-

[2] Ustav Bosne i Hercegovine (1995). Доступно на: http://www.mpr.gov.ba/biblioteka/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_bos.pdf (приступљено: 17. 10. 2022)

нализована у оквиру државне власти, иако, по суштини, не спада у ову власт. Овдје се појављује суштински проблем уставотворне – конституишуће власти, јер власт која ствара државу и одређује њено уређење и организацију не спада у државну власт, због тога што она претходи државној власти и она ствара државну власт. С обзиром на то да уставотворна власт конституише државу, она је изнад државне власти и изражава сувереност народа и ова власт је извор уставности којом народ контролише државну власт“ (Nešković, 2013, str. 43).

„Политичке партије су релативно трајне политичке организације које обухватају људе са истим или сличним политичким идеологијама, а чији је основни циљ преузимање и потпуно или дјелимично вршење власти у држави због одржавања и усмјеравања постојећег поретка и због постизања или заштите посебних интереса“ (Marinković, 2008, str. 100).

У савременом политичком плуралном друштву један од основних циљева политичких партија јесте да њихови представници партиципирају у власти, односно да буду изабрани у парламент и локалне органе власти.

Политичке партије као актери уређења односа у друштву требало би да се позабаве обезбјеђивањем претпоставки за остваривање циљева културе, тј. да се на националном и локалном нивоу уведе и потврди културна димензија. Културну баштину не треба посматрати само у контексту материјалних и духовних постигнућа

претходних генерација, већ и у вриједностима, опредјељењима и вјеровањима која су основа разноликости РС и босанскохерцеговачког друштва.

Са циљем добијања свеобухватних резултата који се односе на културну политику и културне потребе користили смо метод анализе садржаја са фокусом на програме и статуте политичких партија. Због великог значаја који имају у функционисању политичког система БиХ, али и у свакодневном животу уопште, узорак је чинило девет политичких партија које су добиле највише гласова на општим изборима 2022. године у БиХ: Савез независних социјалдемократа (СНСД), Српска демократска странка (СДС), Партија демократског прогреса (ПДП), Странка демократске акције (СДА), Социјалдемократска партија Босне и Херцеговине (СДПБиХ), Демократска фронта (ДФ), Хрватска демократска заједница Босне и Херцеговине (ХДЗ БиХ), Хрватска демократска заједница 1990 (ХДЗ 1990), Хрватска сељачка странка (ХСС). Сви програми и статуте су анализирани у октобру 2022. године.

Савез независних социјалдемократа (СНСД)

СНСД се у Програму^[3] представља као „политичка партија слободних људи и духа, странка мира, промјена и економског напретка, странка социјалне интеграције, једнакости и правде, странка европске социјалдемократије и хуманих демократских промјена“.

[3] СНСД (2004). Politički program, доступно на: <https://snsd.org/wp-content/uploads/2012/03/politickiProgram.pdf> (приступљено: 17. 10. 2022).

У чл. 3. и 4. Статута^[4] СНСД ова партија дефинише себе као независну и демократску политичку организацију, отворену за све грађане који прихватају њезин Статут и Програм без обзира на пол, расу, језик, вјероисповјест, политичко и друго мишљење.

Када је ријеч о односу СНСД према културној политици, у политичком Програму стоје сљедеће одреднице.

У члану 26. политичког дјела Програма пише да ће се обезбиједити да култура, образовање и наука добију улогу фундаментално значајних дјелатности, оних дисциплина које обезбјеђују позитиван преображај друштва и које су гаранција извјесније, хуманије и просперитетније будућности. Наглашавају да ће се изборити да се ефикасним институционалним рјешењима онемогући да ове дјелатности, у периоду преласка из једног друштвеног и привредног модела у други, дођу у неповољан и стагнирајући положај.

Српска демократска странка (СДС)

СДС, према свом статуту,^[5] наводи да је политичка организација која се својим политичким дјеловањем залаже за „устпостављање и очување демократског и политичког поретка у РС и БиХ“ и да је отворена за све оне који не прихватају Статут и Програм партије.

У члану 9. Статута ова партија се залаже за остваривање политичких, економских, културних, вјерских, образовних и других интереса српског народа. У даљем тексту ставља се нагласак на културу, гдје се каже „да ће се чувати култура и традиција српског народа и његова духовност, и да ће се афирмисати и чувати српски језик и ћирилично писмо“.

У политичком дјелу Програма^[6] ове партије, у поглављу под насловом „Културна самосвојност“, истиче се да културно и умјетничко стваралаштво не подносе ограничавања. Право на културно и умјетничко стваралаштво припада подједнако свима, а материјална и културна добра треба да буду доступна свима под једнаким условима. У први план се стављају отвореност културног простора, слободан проток идеја и мишљења, размјена културних достигнућа и свеобухватност културних веза с другим народима.

У даљем тексту се наводи да култура српског народа, као и карактери културе других народа с којима живе у РС, чине темељ културне самосвојности. Посебан нагласак се ставља на обнову и јачање националних културних институција, укључујући и елитну културу, које су најзначајније за културну самосвојност РС.

Истиче се да држава конципира културну политику, систем и инструменте за подстицање културног развоја, утврђивање мјерила за вред-

[4] СНСД (2004). Statut, доступно на: <https://paperzz.com/doc/5166359/statut-snsd-a> (приступљено: 17. 10. 2022).

[5] СДС (2013). Statut, доступно на: http://www.sdsrs.com/UcitaneSlike/admin/Statut_SDS.pdf (приступљено: 17. 10. 2022).

[6] СДС (2010). Program, доступно на: http://www.sdsrs.com/UcitaneSlike/admin/Program_SDS.pdf (приступљено: 17. 10. 2022).

новање програма културних установа и одређује националне приоритете у различитим културним областима. Посебно мјесто припада уставном начелу о равноправности ћирилице као националног писма, њеној примјени и заштити. Наглашава се да национална култура са свим својим обиљежјима има најзначајније мјесто у промоцији РС и кључни је интегративни фактор свих њених грађана.

Партија демократског прогреса (ПДП)

ПДП дефинише себе као политичку организацију „слободних и одговорних чланова која дјелује на територији РС и БиХ“. Према Статуту^[7], циљ партије је изградња „слободног, демократског, отвореног и цивилног друштва“, које ће бити интегрирано у заједницу европских народа и држава и које ће се заснивати на поштовању темељних људских права и слобода.

У политичком дјелу Програма^[8] наводи се да су главни циљеви ове партије „очување, стабилизација и општи социјални, економски, еколошки, политички, културни, научни, технолошки, образовни и духовни развој и напредак РС као равноправног државотворног ентитета Дејтонским мировним споразумом успостављене БиХ“.

У поглављу под насловом „Наука и култура“, ПДП се залаже за сљедеће одредбе: 1) за доношење стратегије развоја науке и технологије; 2) да јавни универзитети у РС буду кључни носиоци

научно-истраживачког рада; 3) за децентрализацију културног и умјетничког живота у РС; 4) за доношење закона о култури; 5) за већа финансијска средства за науку и културу.

Област културе се сматра изузетно значајном за очување националног идентитета српског народа, опстанак РС и њен равноправан уставноправни положај унутар БиХ. Једноставно, политика у области културе мора садржати визије и циљеве који се могу и морају достићи и стално унапређивати. Далеко више се мора учинити поводом представљања и промоције српске културе и умјетности у свијету.

Један од важних елемената културне политике јесте промоција културних и умјетничких догађаја становницима свих градова у РС. У том смислу, ова партија сматра да је од великог значаја да се донесе закон о култури, тј. један општи закон о култури као оквир унутар којег би се дефинисали статуси појединих области културе. Да би се све ово реализовало, неопходно је да РС издвоји знатно већа финансијска средства за науку и културу.

Странка демократске акције (СДА)

СДА себе дефинише као народну партију политичког центра која је отворена за све грађане БиХ, „чија су начела, циљеви и организација утврђени Програмом и Статутом“ (члан 1. Статута).

[7] ПДП (2011). Statut, доступно на: <https://pdp.rs.ba/wp-content/uploads/2019/09/Statut-PDP.pdf> (приступљено: 17. 10. 2022).

[8] ПДП (2011). Program, доступно на: <https://pdp.rs.ba/program-obnove-republike-srpske/?script=lat#1568718386668-ab13a04e-3f40> (приступљено: 17. 10. 2022).

У члану 14. Статута^[9] наведени су циљеви утврђени Програмом^[10] партије, гдје је, осим залагања за „очување суверенитета, независности и цјеловитости државе БиХ, као и неповредивости њених граница“, наведено и залагање за „афирмацију босанског идентитета као заједничког идентитета свих грађана БиХ“.

Усмјеравајући пажњу на културну политику, у деветом поглављу Програма, под називом „Образовање, наука и култура“, ова партија се залаже за развој науке и технологије као битне предуслове научно-технолошког и економског развоја. Посебно се наглашава повезивање са свјетским и европским културолошким токовима уз афирмацију и промоцију културно-историјског наслијеђа. У том смислу, посебна пажња се посвећује развоју информатике и примјени њених најсавременијих достигнућа у васпитно-образовном систему. Искорјењивање неписмености и осигурање основног образовања један су од главних циљева васпитно-образовне политике.

Социјалдемократска партија Босне и Херцеговине (СДП БиХ)

СДП БиХ, у члану 3. Статута,^[11] дефинише себе као јединствену политичку мултиетничку ор-

ганизацију слободних, равноправних и одговорних чланова, која дјелује на територији БиХ на основама Програма и у складу с важећим Статутом. У Програму се ова дефиниција незнатно проширује, па се наводи да је Социјалдемократска партија БиХ „модерна политичка организација лијеве политичке оријентације, партија рада и стваралаштва, партија радника и радно овисне популације – организација аутохтоних, конститутивних народа и грађана који развијају и његују вриједности социјалне државе и цивилног друштва“.

У политичком дјелу Програма^[12], у поглављу „Култура и квалитет живота“, партија сматра да се треба коначно ослободити идеологизираних ријечника, који културу види само у функцији друштвеног интереса, односно као средство одржавања на власти. Без улагања у културу, БиХ остаје на дну европске љествице.

Сматрају да вишестраначки политички простор погодује култури и стваралаштву с обзиром на то да ове области подразумевају естетски и културолошки плурализам, слободу мишљења и демократију говора. Ни у ком случају се не смије гледати на културу као на потрошњу, јер би то значило да је треба препустити тржишту.

[9] СДА (2011). Statut, доступно на: <https://sdazdk.ba/wp-content/uploads/2018/05/STATUT-SDA.pdf> (приступљено: 18. 10. 2022).

[10] СДА (2009). Programska deklaracija, доступно на: <https://sdazdk.ba/wp-content/uploads/2018/05/PROGRAMSKA-DEKLARACIJA.pdf> (приступљено: 18. 10. 2022).

[11] СДП БиХ (2005). Statut, доступно на: http://www.sdp.ba/upload/documents/dokumenti/STATUT_SDP_BiH.pdf (приступљено: 18. 10. 2022).

[12] СДП БиХ (2003). Program, доступно на: http://www.sdp.ba/upload/documents/dokumenti/PROGRAM_SDP_BiH.pdf (приступљено: 18. 10. 2022).

У даљем тексту, на културу се гледа као на фактор духовне и моралне равнотеже. Партија се залаже за очување културног идентитета свих народа БиХ. Мишљења су да се не треба одрицати нити једног дијела културне баштине, али се треба борити „против културних манипулација и квазинационалних културних посленика“.

СДП БиХ је за подизање читавог нивоа културе (културе становања, понашања, свакодневног комуницирања) јер је култура начин живљења и начин сталних промјена. Залажу се за културне активности, тј. осигуравају средства за потенцијал културних добара, за оснивање културних институција.

И, на крају, сматрају да се треба залагати за увођење ресора министра културе на нивоу ентитета и државе, и то са пуном ингеренцијом у креирању услова за развој културне дјелатности и са пуном одговорношћу за стање у овој области. Инсистираће се на подржавању промоције културног стваралаштва и културно-историјског наслеђења.

Демократска фронта (ДФ)

ДФ себе дефинише као политичку партију социјалне демократије која је утемељена као организација слободно и добровољно удружених грађана БиХ, ради остваривања политичких циљева демократским обликовањем политичке воље грађана и учешћа на избо-

рима. Према Статуту^[13] основни принципи и циљеви партије су: секуларно републиканско државно уређење и грађанска парламентарна демократија; очување и афирмација државног идентитета и суверенитета БиХ; социјална правда и друштвена солидарност; заштита и унапређење људских права; регионална сарадња, те интеграције у европске и евроатлантске структуре; децентрализација и равномјеран регионални развој; заштита и унапређење животне средине.

Према програмским начелима^[14] ДФ сматра да културу треба схватити као општи појам чији одраз и облик налазимо на сваком кораку и свуда око нас. Она је основни кохерент друштва, који одређује норме дјеловања, понашања, међуљудске односе и цјелокупни морални систем одређеног друштва. У даљем тексту се наводи да „посвећеност грађана култури потврђује се кроз присутност културног идентитета друштва, који је данас у БиХ у дубокој кризи, те је замијењен парцијалним етнонационалним идентитетима, што представља једну од девијација друштва“.

Веома важно је нагласити да се партија залаже за „држава-заштитник“ модел културне политике, који је заснован на изградњи свијести да свака држава дугорочним осмишљеним улагањем у културу много добија на политичком плану. У складу с овим, разлог одабира овог модела лежи у заштити културе од полити-

[13] ДФ (2015). Statut, доступно на: <https://dfsarajevo.ba/statut-demokratske-fronte-bih/> (приступљено: 18. 10. 2022).

[14] ДФ (2015). Programска načela, доступно на: <https://istinomjer.ba/app/uploads/2020/04/df-gs-izborni-program-2018-final.pdf> (приступљено: 18. 10. 2022).

ке што за циљ има утемељити рад релативно независних „умјетничких савјета“. Посебне умјетничке савјете требало би формирати на државном нивоу с циљем промоције културе у иностранству.

Посебно се нагласак ставља на културне приоритете, међу којима се издвајају: формирање агенције за provedбу културне политике БиХ, која ће бити при Министарству цивилних послова БиХ; ревитализација културних институција од виталног државног значаја за БиХ; међуентитетски пројекат обнове истраживачке и издавачке функције; промовисање и заштита интелектуалног стваралаштва; заштита националних и религијских споменика и објеката; промоција босанскохерцеговачког филма као препознатљивог босанскохерцеговачког брeнда у свјетској масовној култури.

И, на крају, ДФ дефинише и одређене приоритете у области културе као што су: отклањање свеprisутне културне застрашености и непостојања друштвених норми у култури, што је настало као резултат кризе културног идентитета; осигурати несметан рад културних институција, културних радника, умјетничких савјета и умјетника; успоставити здраву мултикултуралну политику БиХ те одбацили вертикално вредновање култура, што је до сада био узрочник деградације мултикултурализма и нетрпељивости према различитостима.

Хрватска демократска заједница Босне и Херцеговине (ХДЗ БиХ)

ХДЗ БиХ се статутарно^[15] дефинише као народна партија која окупља све слојеве хрватског народа и других грађана БиХ, чији се програм темељи на начелима демократије и хришћанске цивилизације, те другим вриједностима које су у традицији хрватског народа. Сходно овоме, ХДЗ БиХ је: социјална партија јер заступа интересе свих друштвених слојева; отворена за припаднике свих народа и националних мањина који прихватају Програм и Статут ове партије; слободњачка партија јер пропагира идеју и систем слобода за свакога и свугдје; савремена европска партија јер прихвата европске стандарде и будућност БиХ види у евроатлантским интеграцијама.

Према важећем Програму^[16] темељна начела ове партије су: право на посебност у складу са властитим увјерењима, равноправност људских добара, начело солидарности, осигурање права на рад и правичну накнаду која омогућава достојан живот човјека, право на школовање, информисање и комуницирање на своме матерњем језику.

У поглављу под називом „Култура и културно-повијесно наслеђе“ наводи се да ова партија придаје велику важност култури и залаже се за потпуну слободу умјетничког стваралаштва, за дијалог и међународну културну сарадњу. Посеб-

[15] ХДЗ БиХ (2015). Statut, доступно на: https://www.hdzbih.org/sites/default/files/dokumenti/statut_program_programska_deklaracija_51459_o.pdf (приступљено: 19. 10. 2022).

[16] ХДЗ БиХ (2015). Program, доступно на: https://www.hdzbih.org/sites/default/files/dokumenti/statut_program_programska_deklaracija_51459_o.pdf (приступљено: 19. 10. 2022).

но се акценат ставља на очување баштине и њено прожимање с модерним сензибилитетом, као и на заштиту и помагање културним и образовним институцијама, те очувању културног наслијеђа. У даљем тексту се наводи да је пропагирање културе веома битно јер је култура имала и има веома важну улогу у развоју и очувању идентитета хрватског народа.

Хрватска демократска заједница 1990 (ХДЗ 1990)

ХДЗ 1990 се статутарно^[17] дефинише као „слободњачка партија, јер промиче идеју и састав слободе за свакога и свудаје“ (члан 2.). Сходно овоме, партија истиче да је „државотворна партија“ и да се њезина државотворност темељи на чињеници да она „промиче хрватски национални интерес, чува традицију и идентитет хрватског народа и вриједности Домовинског рата“. Такође се наводи да је „европска партија“ по томе што прихвата постојеће европске стандарде и „будућност БиХ види у западноевропским интеграцијама“.

У Програмској декларацији^[18] полази се од основног начела да је „само слободан човјек и слободан народ стабилан темељ савременог плуралистичког друштва“. О одлуци о утемељењу наводи се да се ХДЗ 1990 залаже „за пуно остваривање темељних људских права и слобода у складу са општеприхваћеним међународним

повељама и конвенцијама“, а што се посебно односи на „слободу савјести и вјере, слободу мишљења и изражавања, слободу удруживања и политичког дјеловања, слободу кретања, културну афирмацију и једнакост пред законом“. У наставку текста даје се гаранција да се партија супротставља „свим облицима дискриминације засноване на раси, боји коже, полу, језику, вјерованју, етничкој припадности, политичким и другим увјерењима“.

Када посматрамо област културе, ХДЗ 1990 истиче да култура у будућности мора заузимати значајније мјесто у развоју нашег друштва. Наглашавају да занемареност културног наслијеђа представља проблем за читаво друштво. Даље се наглашава да културне институције Хрвата у БиХ морају наћи своје мјесто унутар приоритетних културних институција у БиХ. Сходно наведеном, партија акценат ставља и на однос према умјетности који треба бити институционалан, а не само индивидуалан. Разлог је што умјетност и стваралаштво обогаћују и надограђују културу једног народа, а они су и израз стваралачке снаге појединца и доприносе креативности читавог друштва. „Подстицат ћемо развој умјетности, као и свих облика умјетничког и културног стваралаштва.“ На крају, у Програму партије се истиче да посебну пажњу треба посветити младим особама са израженим умјетничким талентом које ће имати подршку као репрезентативни чланови.

[17] ХДЗ 1990 (2013). Statut, доступно на: <https://hdz1990-rama.org/wp-content/uploads/2020/10/Statut-HDZ-1990.pdf> (приступљено: 19. 10. 2022).

[18] ХДЗ 1990 (2013). Programska deklaracija, доступно на: <https://hdz1990.ba/wp-content/uploads/2022/08/PROGRAMSKE-SMJERNICE.pdf> (приступљено: 19. 10. 2022).

Хрватска сељачка странка (ХСС)

ХСС статутарно^[19] дефинише себе као самосталну политичку организацију која својим дјеловањем остварује осим начела и циљева „слободе, једнакости, националне равноправности, поштовања права човјека, очувања природе и човјекове околине, демократски вишестраначки систем“ и начела и циљеве као што су приватно власништво, националне и вјерске слободе и права, грађанске слободе, људска права, те оживљавање и развој босанскохерцеговачког села и руралних подручја (члан 1. Статута).

У Програму^[20] ХСС се наводи да је БиХ „један од облика исказивања националног и културног идентитета Хрвата који су неодвојиви дио њене укупне историје и њене културе“ и да је БиХ „историјски, државни, духовни, културни простор хрватског народа, којег дијели с друга два народа и свим осталим који овдје живе“.

Када је ријеч о култури и културним институцијама, истиче се да ће партија подржавати рад културних и хуманитарних институција Хрвата. Такође, партија ће подржавати рад и других неполитичких организација које чувају националне вриједности и национални идентитет Хрвата на овим просторима.

У поглављу „Култура и комуникације“ истичу се основни циљеви у области културе: јачање економске улоге културе; повезивање културе

и туризма; политиком створити предуслове за стварање културе; утемељити центар за књигу; нужно повезати министарство културе и министарство туризма; установити каталог културних садржаја од националне важности; изградња и уређење објеката културе.

Закључак

Као што се види из дескриптивне анализе, Српска демократска странка и Демократска фронта у Статуту имају одреднице које су везане за културну политику, док остале анализирани политичке партије немају у Статуту никакве одреднице у вези с културном политиком. У програмима свака од партија на сличан начин дефинише културну политику као један од важнијих приоритета за које се залажу. Из анализе можемо закључити да политичке партије у програмима промовишу културну политику, али се не прецизирају инструменти за њену реализацију.

У политичкој пракси Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине у партијско-политичком погледу не постоји сагласност о културној политици на државном нивоу. Отуда и њена мала улога у свакодневном политичком животу, као и ријетке интервенције са циљем њеног дефинисања и уобличавања које су углавном у складу са тренутним политичким

[19] ХСС (2009). Statut, доступно на: https://www.politicalpartydb.org/wp-content/uploads/Statutes/Croatia/Croatia_HSS_2017.pdf (приступљено: 19. 10. 2022).

[20] ХСС (2009). Program, доступно на: <https://www.paperzz.com/doc/5142161/osnovne-odrednice-programa-hss> (приступљено: 19. 10. 2022).

и социјалним интересима владајућих партија. Анализа показује да политичке партије дјелују од случаја до случаја, парцијално, и у оним областима у којима постоји краткорочни политички интерес, што можемо идентификовати као модел резервисане интервенције у културној политици.

И поред мултикултурног окружења са богатим социјалним наслеђењем и традицијом, политичке партије у Босни и Херцеговини углавном су заокупљене борбом за одржање на власти. У првом плану су контрола културног дјелања и утилитарност културних садржаја, чиме се поткопавају сви покушаји дубинских реформи у култури. У стратешком смислу овакво дјеловање је погрешно, јер везивање културних активности за личности које их промовишу, у друштву са крхком културном инфраструктуром, код грађана развија осјећај занемарености. Њиме се постижу краткорочни ефекти, али дугорочно за посљедицу може имати губитак идентитета и слабљење моћи саме партије.

Анализа културних елемената у програмима политичких партија у Републици Српској и Федерацији Босне и Херцеговине показује значајне разлике у схватањима, циљевима и средствима за спровођење културне политике као и у приоритетима културних потреба. Партије у Босни и Херцеговини на подразумевajuћи начин схватају културну политику и потребе у култури. Културна политика садржи један правац утицаја на обим и садржај културних потреба. Извјесно је да постоји њихов развој и да се може утицати на њихов смјер и интензитет. То подразумијева свијест о културним потребама, али и знања о

разликовању стварних (основних) и вјештачких потреба у култури.

Културне потребе се декларативно одређују, а културна политика акцентује циљеве, а тек понешто од средстава (правни систем, организације, институције, финансирање, кадрови) да се ти циљеви остваре. При томе, партије пропуштају да оцјене затечено стање и евидентирају најважније проблеме у култури.

Компаративни поглед на схватања културе у програмима политичких партија у Босни и Херцеговини показује упадљиве разлике између националних партија у пажњи посвећеној културном идентитету.

Српске партије културне потребе схватају у функцији друштвеног развоја, тј. указују на потребу стварања културних институција. Неке партије помињу очување српског језика и ћирилице као културне потребе српског народа. Само се код Партије демократског прогреса помиње термин национални идентитет српског народа, док код других уопште не постоји.

Готово све бошњачке политичке партије, неке више а неке мање, истичу кључну тачку своје културне политике: афирмисање босанског идентитета као заједничког идентитета свих грађана Босне и Херцеговине, а културне потребе се остварују у оквиру државне цјелине Босне и Херцеговине, а не у ентитетима.

Хрватске политичке партије истичу очување идентитета хрватског народа, чување његове традиције и вриједности. Држава Босна и Херцеговина схвата се као облик исказивања националног и културног идентитета Хрвата.

Дакле, очигледне су разлике у разумијевању

културне политике и културних потреба међу политичким партијама у Републици Српској и Федерацији Босне и Херцеговине. Инсистирање на културним идентитетима уклапа се у шира

европска и свјетска кретања, а у Босни и Херцеговини доприноси одсуству општег консензуса у чијем је средишту политички интерес ентитета, а култура је само додатак тим процесима.

References / Литература

- Malinowski, B. (1970). *A Scientific Theory of Culture*. Beograd: Savremena administracija [In Serbian]
- Marinković, D. (2008). *Introduction to Sociology: Basic Approaches and Topics*. Novi Sad: Mediterran Publishing [In Serbian]
- 42 | Nemanjić, M. (1974). *Cultural Needs*. Beograd: Vuk Karadžić [In Serbian]
- Nešković, R. (2013). *The Unfinished State: The Political System of Bosnia and Herzegovina*. Sarajevo: Fondacija Friedrich [In Serbian]
- Petrović, S. (2002). *Culturology*. Beograd: Lela [In Serbian]
- Prnjat, B. (2006). *Introduction to Cultural Policy*. Beograd: Klio [In Serbian]

Sources / Извори

- Constitution of Bosnia and Herzegovina (1995). Available at: http://www.mpr.gov.ba/biblioteka/USTAV_BOSNE_I_HERCEGOVINE_bos.pdf [In Serbian]
- Croatian Democratic Union 1990 [Hrvatska demokratska zajednica] (2013). *Program Declaration*. Available at: <https://hdz1990.ba/wp-content/uploads/2022/08/PROGRAMSKE-SMJERNICE.pdf> [In Serbian]
- Croatian Democratic Union 1990 [Hrvatska demokratska zajednica] (2013). *Statute*. Available at: <https://hdz1990-rama.org/wp-content/uploads/2020/10/Statut-HDZ-1990.pdf> [In Serbian]
- Croatian Democratic Union of Bosnia and Herzegovina [Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine] (2015). *The Program*. Available at: https://www.hdzbih.org/sites/default/files/dokumenti/statut_program_programska_deklaracija_51459_0.pdf [In Serbian]
- Croatian Democratic Union of Bosnia and Herzegovina [Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine] (2015). *Statute*. Available at: https://www.hdzbih.org/sites/default/files/dokumenti/statut_program_programska_deklaracija_51459_0.pdf [In Serbian]

- Croatian Peasant Party [Hrvatska seljačka stranka] (2009). *The Program*. Available at: <https://www.paperzz.com/doc/5142161/osnovne-odrednice-programa-hss> [In Serbian]
- Croatian Peasant Party [Hrvatska seljačka stranka] (2009). *Statute*. Available at: https://www.politicalpartydb.org/wp-content/uploads/Statutes/Croatia/Croatia_HSS_2017.pdf [In Serbian]
- Democratic Front [Demokratska fronta] (2015). *Statute*. Available at: <https://dfsarajevo.ba/statut-demokratske-fronte-bih/> [In Serbian]
- Democratic Front [Demokratska fronta] (2015). *Program principles*. Available at: <https://istinomjer.ba/app/uploads/2020/04/df-gs-izborni-program-2018-final.pdf> [In Serbian]
- Party of Democratic Action [Stranka demokratske akcije] (2009). *Program Declaration*. Available at: <https://sdazdk.ba/wp-content/uploads/2018/05/PROGRAMSKA-DEKLARACIJA.pdf> [In Serbian]
- Party of Democratic Action [Stranka demokratske akcije] (2011). *Statute*. Available at: <https://sdazdk.ba/wp-content/uploads/2018/05/STATUT-SDA.pdf> [In Serbian]
- Party of Democratic Progress [Partija demokratskog progresa] (2011). *The Program*. Available at: <http://www.pdpinfo.net/sadržaj.php?id=141> [In Serbian]
- Party of Democratic Progress [Partija demokratskog progresa] (2011). *Statute*. Available at: <https://pdp.rs.ba/wp-content/uploads/2019/09/Statut-PDP.pdf> [In Serbian]
- Serbian Democratic Party [Srpska demokratska stranka] (2010). *The Program*. Available at: http://www.sdsrs.com/UcitaneSlike/admin/Program_SDS.pdf [In Serbian]
- Serbian Democratic Party [Srpska demokratska stranka] (2013). *Statute*. Available at: http://www.sdsrs.org/dokumenti/Statut_SDS.pdf [In Serbian]
- Social Democratic Party of Bosnia and Herzegovina [Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine] (2003). *The Program*. Available at: http://www.sdp.ba/upload/documents/dokumenti/PROGRAM_SDP_BiH.pdf [In Serbian]
- Social Democratic Party of Bosnia and Herzegovina [Socijaldemokratska partija Bosne i Hercegovine] (2005). *Statute*. Available at: http://www.sdp.ba/upload/documents/dokumenti/STATUT_SDP_BiH.pdf [In Serbian]
- Union of Independent Social Democrats [Savez nezavisnih socijaldemokrata] (2004). *Political Program*. Available at: <https://snsd.org/wp-content/uploads/2012/03/politickiProgram.pdf> [In Serbian]
- Union of Independent Social Democrats [Savez nezavisnih socijaldemokrata] (2004). *Statute*. Available at: <https://paperzz.com/doc/5166359/statut-snsd-a> [In Serbian]

Bojan J. Ćorluka

University of East Sarajevo,

Faculty of Philosophy,

Department of Sociology

Pale (Republic of Srpska - Bosnia & Herzegovina)

Cultural politics and cultural needs in the programs of the political parties in Bosnia and Herzegovina (Republic Srpska and the Federation of Bosnia and Herzegovina)

Summary

44 |

Every society is interested in getting to know and accepting the rules of behaviour and all other elements of culture through which individuals integrate themselves into the society and identify with it. Culture is a cohesive element of society that connects individuals, social groups and all other social segments into a single unit. In the first part of the paper, the concept of culture is defined, through the concepts of cultural politics and cultural needs. The second part of the paper presents the analysis results regarding the content of the programs and statutes of nine parties in Republic Srpska (RS) and the Federation of Bosnia and Herzegovina (FBiH), which won the greatest number of votes in the 2022 general election, from the cultural politics and cultural needs point of view. The research into the relations between political parties and cultural politics shows that this topic is being marginalized in programs and statutes of all political parties in Bosnia and Herzegovina (BiH).

Keywords: culture, cultural politics, cultural needs, political parties, Bosnia and Herzegovina